

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

БУЗДУГАН ОЛЕНА АНАТОЛІЇВНА

УДК: 378.14+372.2+374.6

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

Жаровцева Тетяна Григорівна,

Державний заклад «Південноукраїнський

національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»,

директор інституту дошкільної та спеціальної

освіти, завідувач кафедри сімейного

та естетичного виховання

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Литвиненко Світлана Анатоліївна,

Рівненський державний гуманітарний університет,

професор кафедри практичної психології та психотерапії

кандидат педагогічних наук

Кучай Олександр Володимирович,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти.

Захист дисертації відбудеться «18» червня 2013 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська 36.

Автореферат розісланий «17» травня 2013 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Значні зміни в соціально-економічному та культурному житті суспільства актуалізують пошук ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкових класів. Важливою сферою їхньої професійної підготовки є взаємодія із сім'єю, що виступає першим інститутом соціалізації, розвитку та виховання особистості. Це знаходить своє відображення в низці документів, що регламентують систему сучасних взаємовідносин суспільства і сім'ї: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Сімейному кодексі України, Державному стандарті початкової освіти. Рівноправна, творча, взаємодія вчителя початкових класів з батьками учнів є важливим аспектом розвитку вітчизняної освіти.

Сучасний учитель початкових класів, який навчає і виховує молодших школярів, поряд із батьками, стає прикладом для дитини, тому від його вміння взаємодіяти з батьками учня багато в чому залежить ефективність формування особистості учня.

Численні дослідження останніх років (Н.Бугаєць, Т. Гущина, Т. Шанскова), на жаль, свідчать про недостатню підготовленість випускників педагогічного вишу до взаємодії з батьками учнів. Повсякденні турботи, переорієнтування свідомості дорослого покоління на інші цінності, капіталізація відносин, падіння соціального статусу вчителя призводять до все більшої неузгодженості дій двох соціальних інститутів - сім'ї і школи.

У класичній педагогіці проблему взаємодії вчителя із сім'єю школяра розглядали такі видатні педагоги, як П. Лесгафт, А. Макаренко, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький та інші.

Питання взаємодії сім'ї та школи на сучасному етапі вивчались у працях Л. Бойко, І. Власенко, Ю. Грицяя, О. Докукіна, Я. Журецького, А. Кліш, Т. Кравченко, О. Кучая, В. Масного, І. Печернікова, О. Сичова, Н. Старченко, О. Урбанської, В. Шинкаренка та ін. Ученими досліджено: основи теоретико-методичної підготовки вчителя початкових класів (Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, М. Вашуленко, С. Литвиненко, І. Осадченко, О. Савченко), до роботи з батьками учнів (М. Болдирев, Т. Волікова, І. Гребенніков, Р. Капралова, С. Корнієнко, Т. Кравченко, О. Савченко), з різними типами сімей (Т. Гущина, Т. Жаровцева, О. Семенов, І. Трубавіна, Н. Усманова, Т. Шульга та ін.). Натомість проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів не знайшла належного висвітлення в педагогічній теорії.

Аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури дозволив виявити суперечності в підготовці майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, зокрема між: зростаючою потребою суспільства в удосконаленні процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з сім'єю учня, з одного боку, і недостатньою теоретичною і практичною розробленістю педагогічних умов реалізації цього процесу на практиці, з

іншого; запитами батьків щодо взаємодії, яка характеризується довірою, відповідальністю, всебічною увагою до кожної дитини, її фізичного та інтелектуального розвитку та недостатньою підготовленістю випускників педагогічного ВНЗ до здійснення цієї педагогічної функції.

Розв'язання означених суперечностей, актуальність проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми кафедри сімейного та естетичного виховання «Теоретико-методичні основи формування особистості в умовах сім'ї» (№126U000331), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Автором досліджувалась проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №5 від 28.01.2010 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол №7 від 27.09.2011р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та апробувати експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність і структуру поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів»; уточнити зміст поняття «педагогічна взаємодія».
2. Виявити й обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.
3. Визначити компоненти, показники й схарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.
4. Розробити й апробувати модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Об'єкт дослідження: професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження: педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів буде ефективною за таких педагогічних умов: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до

роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів у педагогічній взаємодії з батьками учнів.

Методи дослідження: для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети та перевірки гіпотези у процесі дослідження було використано *теоретичні методи*: вивчення й аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, узагальнення даних, вивчення й аналіз досвіду навчально-виховної роботи університету; *емпіричні методи*: анкетування, опитування, тестування, бесіди, аналіз продуктів діяльності, психологічні методики, тести, опитувальники, самооцінка (для характеристики рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів та розробки експериментальної методики); педагогічний експеримент (для перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів); *кількісний та якісний аналіз* отриманих даних експериментального дослідження.

Базою дослідження виступив факультет початкового навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Інститут педагогічної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. В експериментальному дослідженні взяли участь 140 студентів, 35 учителів та 58 батьків.

Наукова новизна дослідження: *вперше* визначено сутність та структуру поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів»; науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів (забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів задля педагогічної взаємодії з батьками учнів); розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; визначено компоненти (інтелектуально-когнітивний, ціннісно-мотиваційний, операційно-діяльнісний) із відповідними показниками, схарактеризовано рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; уточнено поняття «педагогічна взаємодія»; набула подальшого розвитку теорія і методика підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що розроблено й апробовано експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; спецкурс «Основи педагогічної взаємодії вчителя із сім'єю молодшого школяра». Матеріали дослідження можуть використовуватись у вищих навчальних закладах, системі післяди-

пломної педагогічної освіти. Основні висновки дисертації можуть бути рекомендовані для широкого кола вчителів, студентів, магістрантів для написання курсових, дипломних та магістерських робіт.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (акт про впровадження № 3134 від 30.11.2012р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (акт про впровадження № 25.2/1841-1 від 26.11.2012р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка (акт про впровадження № 1398-33/03 від 03.12.2012р.), Вищого навчального комунального закладу «Балтське педагогічне училище» Одеської області (акт про впровадження № 472 від 06.12.2012р.).

Апробація результатів дослідження: основні положення і результати дисертаційного дослідження обговорено на *міжнародних педагогічних конгресах* («Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи» (Одеса, 30 червня – 2 липня 2011р.), «Теоретико-методичні засади передшкільної освіти в сучасному освітньому просторі» (Миколаїв, 30 травня – 2 червня 2012р.)), І міжнародному форумі («Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції» (Одеса, 11-12 травня 2010р.)), *міжнародних* («Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти» (Херсон, 4-5 травня 2011р.), «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (Одеса, 24-25 лютого 2012р.), «XXI століття: гуманістичний аспект художньої освіти» (Севастополь, 18-20 червня 2012р.)), *всеукраїнських*: («Декоративно-прикладне мистецтво в національній системі художньо-педагогічної освіти: досвід і перспективи» (Одеса, 19-21 жовтня 2010р.), «Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених «Родзинка 2011» (Черкаси, 14-15 квітня 2011р.), *міжвузівських*: (IV різдв'язні просвітницькі читання (Одеса, 15-16 січня 2011р.)) науково-практичних конференціях.

Публікації: Основні результати дослідження висвітлено у 10 публікаціях, з них 6 – у фахових виданнях України.

Структура та обсяг дисертації: Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 173 сторінок. У тексті вміщено 19 таблиць, 6 діаграм, 1 рисунок, що займають 2 сторінки основного тексту. У списку використаних джерел 169 найменувань. Додатки викладено на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і гіпотезу дослідження, схарактеризовано його наукову новизну, практичну значущість, висвітлено методи, дані щодо апробації, упровадження результатів та структури дисертаційного дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів»** визначено сутність та структуру поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів», уточнено сутність поняття «педагогічна взаємодія», обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів.

У науково-педагогічній літературі, присвяченій проблемі взаємодії вчителів із батьками учнів, використовується синонімічний ряд: «робота школи із сім'єю», «спільна робота», «співпраця», «спільна діяльність», «співробітництво», «педагогічна взаємодія». Вважаємо, що найбільш повно процес цілеспрямованого взаємного впливу вчителя початкових класів та батьків учнів відображає категорія «педагогічна взаємодія», яка визначається як міжособистісна взаємодія у педагогічному процесі, що характеризується передусім з позиції єдності ставлення (настанови, цінності, мотиви, перцептивно-когнітивні явища) і його вираження у спілкуванні (вербальна чи невербальна поведінка в послідовності комунікативних циклів “вчинок-вплив – вчинок-відповідь”) (Я. Коломи-нський).

Педагогічна взаємодія здійснюється в суспільному середовищі у трьох аспектах: соціальному, що характеризує загальні тенденції взаємозв'язку і взаємовпливу сім'ї та школи; психологічному, що розкриває особливості батьків і педагогів, які істотно впливають на розвиток дитини; педагогічному, що являє собою вироблення єдиної програми дій з організації життя та діяльності дитини. Соціальні й психологічні види взаємодії здійснюються здебільшого незалежно від того, чи усвідомлюють люди ці взаємозв'язки, чи ні. Іншою формою є педагогічна зумовленість взаємодії, що реалізується як свідома діяльність людей. Основне завдання педагога в організації взаємодії з батьками - активізувати педагогічну, виховну діяльність сім'ї, надати їй цілеспрямований, суспільно-значущий характер.

Взаємодія є багатофункціональною. Функції взаємодії (виховна, інформативно-комунікативна, афективно-комунікативна, регуляційно-комунікативна) в реальному її процесі виступають в єдності і, так чи так проявляються по відношенню до кожного учасника. Водночас, зауважимо, що ці прояви виявляються різними: для одного партнера акт взаємодії виступає як регуляція поведінки, для іншого - як засвоєння інформації. Реалізація цих функцій забезпечує розширення загального кругозору, формування інтелекту, розвиток емоційної і вольової сфер; формування соціально цінних відносин. Реалізуються ці функції через зміст професійно-педагогічної діяльності вчителя, відповідні форми та методи.

Основне завдання вчителя початкових класів в організації педагогічної взаємодії з батьками учнів - активізувати педагогічну, виховну діяльність сім'ї, надати їй цілеспрямований, суспільно значущий характер. Взаємовідносини всіх учасників навчально-виховного процесу, позитивні життєві приклади і духовні цінності сприяють становленню особистості.

Педагогічну взаємодію майбутнього вчителя з батьками учнів розуміємо як спільну діяльність суб'єктів педагогічного процесу, що спрямована на використання педагогічних можливостей у процесі цілеспрямованого впливу на особистість дитини з метою створення сприятливих умов для її гармонійного розвитку.

У наукових дослідженнях проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, з одного боку, існує і розвивається як складова системи педагогічної, вищої професійної освіти. З іншого, – вона є елементом більш складної системи соціальних інститутів, які виникають і змінюються під впливом потреб суспільства в соціалізації людини, її цілеспрямованої підготовки до активної і продуктивної життєдіяльності (І. Пальшкова). Учені (Т. Шанскова та ін.) підготовку майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками визначають як процес формування ціле-мотиваційної сфери студентів, озброєння їх відповідними соціально-педагогічними знаннями, вміннями з метою оволодіння студентами способами взаємодії та соціального впливу на батьків і засобами соціально-педагогічної підтримки сімей різних типів, спрямованих на підвищення якості сімейного виховання. У дослідженні підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів виступила як цілісний процес формування позитивної гуманістичної спрямованості професійної діяльності, здобуття студентами спеціальних знань, умінь і навичок, а також оволодіння ними практичним досвідом роботи у взаємодії з батьками учнів.

Результатом професійної підготовки майбутніх педагогів є їхня готовність до професійної діяльності. У педагогіці відомі два підходи до розуміння поняття готовності: функціонально-психологічний та особистісний. Перший передбачає вивчення готовності як певного стану особистості, психологічної умови успішного виконання діяльності, вибірково-усвідомленої активності, що спонукає особистість до діяльності; психологічної настанови, яка функціонує на тлі загальної активності особистості, як стан, що передуює усвідомленій поведінці, як соціально фіксованої настанови, характерної поведінки особистості у суспільстві (М. Левітов, К. Платонов, Д. Узнадзе). Особистісний підхід розглядає готовність як складне особистісне утворення, багатопланову і багаторівневу структуру якостей, властивостей і станів, які у своїй сукупності дозволяють конкретному суб'єктові успішно виконувати діяльність (І. Богданова, К. Дурай-Новакова, М. Дьяченко, І. Зязюн, Л. Кандибович, В. Сластьонін).

Готовність розглядається науковцями (Н. Кічук, Л. Кондрашова, А. Линенко, О. Мороз, В. Сластьонін, Г. Троцко) як складне соціально-педагогічне явище, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості і систему професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, що забезпечують успішність реалізації професійно-педагогічних функцій. Готовність не є вродженою, а виникає в результаті певного досвіду людини, що ґрунтується на формуванні її позитивного ставлення до професійної діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній; вона є стійкою, не потребує постійно нового формування у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуа-

цією; є динамічною, піддається розвитку і може досягати більш високих рівнів (А. Линенко, С. Сисоєва). Готовність майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками учнів розглядається як цілісне, складне особистісне утворення, інтегративна властивість особистості, що забезпечує високі результати взаємодії школи з батьками учнів і включає професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психофізіологічної, емоційно-вольової сфер особистості, професійні знання, вміння й прагнення працювати з батьками в сучасних умовах, самооцінку, етичну, педагогічну культуру педагога (Н. Бугаєць).

У дослідженні готовність майбутнього вчителя початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів розглядається як особистісне утворення, що включає мотиви, методичні знання та практичні вміння здійснювати педагогічну взаємодію і передбачає сформованість інтелектуально-когнітивного, ціннісно-мотиваційного та операційно-діяльнісного компонентів із відповідними показниками.

Педагогічними умовами підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів виступили: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів задля педагогічної взаємодії з батьками учнів.

У другому розділі **«Експериментально-дослідна робота з підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів»** визначено компоненти, показники та схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; розроблено модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; подано результати констатувального і прикінцевого етапів дослідження.

У дослідженні виокремлено три компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів: інтелектуально-когнітивний із показниками: наявність спеціальних знань про сім'ю як педагогічну систему; розвиток комунікативних умінь у системі «вчитель-батьки-учні»; наявність знань і вмінь з організації педагогічної взаємодії; ціннісно-мотиваційний із показниками: усвідомлення цінності взаємодії в системі «школа-сім'я»; наявність інтересу щодо педагогічної взаємодії з батьками учнів; прагнення до успішного здійснення педагогічної взаємодії з батьками учнів; операційно-діяльнісний із показниками: наявність педагогічної рефлексії; розвиненість толерантності; вміння обирати оптимальні методи, форми педагогічної взаємодії із сім'ями учнів.

Визначено й схарактеризовано три рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів: високий, середній, низький.

Високий рівень характеризується наявністю у студентів спеціальних знань про сім'ю як педагогічну систему, бажання взаємодіяти з батьками учнів у своїй майбутній професійній діяльності, творчим різноплановим підходом до організації процесу педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів, обізнаністю з науковою проблематикою, методами, прийомами, вимогами щодо педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів. Студенти цього рівня демонструють яскраво виражені комунікативні вміння у системі «вчитель-батьки-учні», відрізняються здатністю швидко й легко налагоджувати доброзичливі взаємовідносини з довколишніми людьми. Майбутні вчителі мають міцні знання й практичні вміння з організації власної педагогічної діяльності та педагогічної взаємодії з батьками учнів. Студенти чітко усвідомлюють цінність педагогічної взаємодії в системі «школа-сім'я», мають стійкий інтерес щодо педагогічної взаємодії з батьками учнів та прагнуть до успішного її здійснення. Майбутні вчителі цього рівня здатні до самоаналізу, критичного переосмислення власного досвіду, правильно оцінюють досягнуті результати та вміють виявляти й виправляти наявні помилки у своїй діяльності, обирають оптимальні методи, форми педагогічної взаємодії із сім'ями учнів. Вони толерантні стосовно довколишніх, поважають їхню думку.

Середній рівень властивий студентам, які мають спеціальні знання про сім'ю як педагогічну систему, проте бажання взаємодіяти з батьками учнів у своїй майбутній професійній діяльності носить мінливий характер. Майбутні педагоги не завжди відрізняються творчим різноплановим підходом до організації процесу педагогічної взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів, водночас вони обізнані з науковою проблематикою, методами, прийомами педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів. Студенти цього рівня не завжди виявляють комунікативні вміння в системі «вчитель-батьки-учні», недостатньо активні в налагодженні доброзичливих взаємовідносин із довколишніми людьми, вони не відчувають задоволення від педагогічної взаємодії з батьками учнів. Майбутні вчителі вміють організувати педагогічну взаємодію з батьками учнів, водночас здебільшого не усвідомлюють цінності педагогічної взаємодії в системі «школа-сім'я», інтерес щодо педагогічної взаємодії з батьками учнів відрізняється епізодичністю та відсутністю прагнення до успішного її здійснення. Студенти цього рівня здатні до самоаналізу, натомість він є не об'єктивним і завищеним; не завжди вміють правильно обрати оптимальні методи, форми педагогічної взаємодії із сім'ями учнів. У відношеннях з довколишніми людьми поведуться здебільшого некоректно, наполегливо відстоюють власну думку, незважаючи на думки інших людей.

Низький рівень притаманний студентам, у яких відсутні спеціальні знання про сім'ю як педагогічну систему, вони нейтрально ставляться до взаємодії з батьками учнів у своїй майбутній професійній діяльності, не можуть організувати педагогічну взаємодію вчителя початкових класів із батьками учнів; не обізнані з фактами, науковою проблематикою, методами, прийомами педагогі-

чної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів. Студенти цього рівня демонструють слабо виражені комунікативні вміння в системі «вчитель-батьки-учні», їм не вдається налагодити доброзичливі взаємовідносини з довколишніми людьми, виявляють пасивність та безініціативність під час спілкування; не усвідомлюють цінності педагогічної взаємодії в системі «школа-сім'я», в них відсутній інтерес щодо педагогічної взаємодії з батьками учнів та прагнення до успішного її здійснення. Майбутні вчителі початкових класів не володіють здатністю до самоаналізу, адекватного переосмислення власного досвіду, не об'єктивно оцінюють досягнуті результати, зазнають труднощів у виявленні й виправленні наявних помилок у своїй діяльності, не вміють визначити оптимальні методи, форми педагогічної взаємодії із сім'ями учнів. У відношеннях з довколишніми людьми поведуться нестримано, імпульсивно, не зважаючи на іншу думку.

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів було обрано діагностувальні методики: анкети, тестові завдання та контрольна робота, розроблені автором дослідження, методика «Комунікативні вміння» Л. Міхельсона (у перекладі та адаптації Ю. Гільбуха), творче завдання (вільний твір), методика «Мотивація до успіху» Т. Елерса, методика визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії (за О. Калашніковою), тест комунікативної толерантності В. Бойко, тест – КОЗ (за В. Синявським, Б. Федоришиним).

За результатами констатувального етапу експерименту з'ясувалося, що високого рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів досягли 10% студентів як контрольної, так і експериментальної груп, середній рівень виявили 24% студентів експериментальної та 20% контрольної груп. Кількість студентів із низьким рівнем готовності до педагогічної взаємодії з батьками учнів становила 66% в експериментальній та 70% контрольній групах.

У дослідженні було розроблено модель та експериментальну методику формування готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, що містить мету, компоненти, етапи, педагогічні умови та форми, методи, засоби їх реалізації і результат.

Зауважимо, що до проведення експериментальної роботи було проведено проблемний семінар із викладачами суміжних дисциплін, на якому вони ознайомлювались із моделлю та експериментальною методикою підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. Кожному викладачеві було запропоновано додаткові теми, які б висвітлювали питання сім'ї, сімейного виховання чи педагогічної взаємодії, розглядалися питання, пов'язані із загальними підходами до підготовки майбутніх учителів початкових класів для роботи із сім'ями учнів. З метою економії часу було організовано інтерактивне спілкування з викладачами. Під час онлайн-консультацій (з використанням СКАЙП-можливостей) розглядалися поточні питання орга-

нізації навчального процесу в експериментальних групах, обговорювалися результати навчання студентів, корекції освітнього процесу.

Зауважимо, що розроблена модель обіймала три етапи (пізнавально-когнітивний, емоційно-мотиваційний, практично-діяльнісний). Так, пізнавально-когнітивний етап передбачав набуття майбутніми вчителями необхідних знань щодо особливостей сімейного виховання і форм та методів організації педагогічної взаємодії. У процесі вивченні курсу «Вступ до педагогічної діяльності» на лекціях («Своєрідність методів педагогічної взаємодії з сім'єю молодшого школяра», «Педагогічне спілкування з батьками в період адаптації молодших школярів у школі», «Організація психологічної і педагогічної допомоги батькам молодших школярів») майбутніх учителів ознайомлювали з уміннями, які є необхідними для організації і здійснення взаємодії педагога з батьками учнів початкових класів. На практичних заняттях студенти обговорювали ситуації взаємодії та розігрували рольові ігри («Батьківські збори», «Сімейні свята», «Запрошення батьків до школи» та ін.), які сприяли формуванню у студентів умінь спілкування з батьками відповідно до запропонованих ситуацій.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Основи педагогіки і психології» було розглянуто такі додаткові теми: «Зарубіжний досвід взаємодії навчально-виховних закладів із сім'єю», «Участь батьків у навчально-виховному процесі початкової школи», які розкривали питання регіональних особливостей сімейного виховання, пов'язані з національним менталітетом народів (стосунки в сім'ях, гендерна ієрархія, ставлення до старших), полікультурності сучасного процесу виховання як у школі, так і в сім'ї.

На лекційних заняттях із курсу «Теорія виховання» («Особливості виховання дітей в сільській сім'ї», «Формування медіакультури сучасної сім'ї», «Вплив основних стилів сімейного виховання на формування особистості дитини») студенти отримували знання щодо специфіки виховного процесу, форм і методів виховної роботи, особливостей сучасної, сільської сімей, специфіки та стилю сімейного виховання, провідних форм і методів педагогічної взаємодії вчителя початкових класів із батьками учнів. На практичних заняттях майбутні вчителі вирішували та розв'язували педагогічні задачі («Що робити, якщо...» та ін.).

У ході вивчення дисципліни «Педагогічна психологія» студентам були запропоновані лекції з елементами дискусії («Конфлікти в стосунках педагогів і батьків. Шляхи їх вирішення», «Психолого-педагогічні проблеми стосунків батьків і дітей молодшого шкільного віку»), на яких обговорювалися типові недоліки сімейного виховання, педагогічна безграмотність батьків, дитячо-батьківські відносини, профілактика і вирішення конфліктів.

На заняттях з курсу «Основи педагогічної майстерності» особистість учителя розглядалась як основний чинник впливу на розвиток дитини. У ході лекційних занять («Психолого-педагогічні умови майстерності взаємодії в педагогічному спілкуванні з батьками молодших школярів»,

«Індивідуальний підхід в організації педагогічної взаємодії із сім'єю») студенти знайомились із особливостями педагогічної діяльності вчителя початкових класів, характеристикою педагогічного спілкування. На практичних заняттях команди студентів виконували завдання експромтом: готували тест чи анкету для вивчення рівня сформованості визначеної якості особистості, рекомендації для батьків із розвитку визначених здібностей та якостей дітей та батьків. Використовувалися також завдання з переробки інформації (популярно висловлювати визначені наукові ідеї; переробляти наукову інформацію таким чином, щоб вона стала доступною та зрозумілою як батькам, так і дітям).

Дисципліна «Педагогічні технології у початковій школі» передбачала освоєння студентами педагогічних категорій («педагогічна взаємодія», «технологія педагогічного спілкування», «педагогічна оцінка», «педагогічне завдання») у ході вивчення тем «Педагогічні технології взаємодії початкової школи з сім'єю», «Педагогічна тактика спілкування вчителя початкових класів із батьками учнів» з метою розширення уявлення студентів про педагогічну взаємодію, розкриття вимоги до її організації. Використовувалися семінари-реклами для формування у студентів умінь переконувати людину, для більш глибокого засвоєння окремих понять, формування діалектичного мислення, духовних цінностей. Студенти проводили «рекламу», з метою довести та переконати слухачів у тому, наприклад, що сім'я є основою виховання дітей; чому сімейне виховання більш ефективне, ніж суспільне; чому повинна бути єдність вимог у вихованні як у сім'ї, так і в школі.

Під час вивчення курсу «Основи психодіагностики» (лекції з елементами дискусії «Сучасні підходи до вивчення сім'ї», «Методи психодіагностики сім'ї») студенти ознайомлювались із теоретико-методологічними принципами діагностики особистості та інтелекту школяра, методиками, тестами діагностики психологічних особливостей учнів.

Для самостійної роботи майбутнім учителям початкових класів було запропоновано розробити й захистити проекти організації взаємодії вчителя початкових класів з батьками учнів із метою закріплення отриманих знань, умінь і навичок та інтегрування і трансформування професійної інформації в площину практичної реалізації. Так, студенти розробляли проекти: «Методичні листи для вчителів початкових класів з організації роботи з сім'ями дітей молодшого шкільного віку», «Діагностичні методики сім'ї», «Методичні рекомендації з організації спілкування з дітьми молодшого шкільного віку у сім'ї», «Педагогічна скарбничка – ситуації з життя сім'ї». Окрім того, було організовано семінари-шоу національної спрямованості, на яких було подано особливості традицій, звичаїв та стосунків різних народів, що мешкають у регіоні.

Емоційно-мотиваційний етап передбачав формування професійних потреб, інтересу, оволодіння майбутніми вчителями початкових класів практичними вміннями й навичками щодо організації педагогічної взаємодії з батьками учнів. З цією метою було розроблено спецкурс «Основи педагогічної взаємодії вчителя з сім'єю молодшого школяра». На лекційних заняттях («Сім'я як

соціальний інститут. Сучасна сім'я та її функції», «Особливості виховання дітей молодшого шкільного віку в сім'ї», «Зміст та форми роботи вчителя початкових класів із сім'єю») студенти отримували знання щодо особливостей сім'ї молодшого школяра, сімейного виховання та організації педагогічної взаємодії з батьками учнів. Під час дискусій майбутні вчителі визначали основні критерії, що характеризують типологію сімей для дитини молодшого шкільного віку, встановлювали типові недоліки сімейного виховання, визначали основні помилки у стосунках учителів і батьків та умови успішної взаємодії з батьками молодших школярів.

Здобуті знання закріплювалися на практичних заняттях, де активно виконувалися різноманітні вправи («Зрозумій іншого», «Німі сцени», де студенти тренувались у виборі більш виразних засобів для зображення слова невербальними засобами, а також розвивали свою фантазію, експресивність; «Тетяна Петрівна», що сприяло розвитку внутрішніх засобів рольової децентрації студентів), дискусії («Сучасна сім'я та її роль у суспільстві»), педагогічні тренінги («Погано - добре» з метою розвитку вміння об'єктивно оцінювати ситуацію взаємодії, «10 якостей учителя початкових класів», «Комунікативна атака», які були присвячені проблемі спілкування та налагодження контактів; «Перетворюємо проблему в цілі», метою якої було виявити проблеми, що існують у студентів при взаємодії із соціальним оточенням, і переформулювати їх у цілі), вирішувалися педагогічні задачі («Мати Славка скаржилась класному керівникові...» та ін.).

На цьому етапі студенти самостійно розробляли та презентували проект «Пам'ятка для батьків», що відображав їхнє уявлення про ті поради, які вони могли дати батькам у своїй майбутній професійній діяльності; для формування інтересу в організації взаємодії складали власні правила-заповіді сімейного життя, залучалися до активної діяльності: добирали та презентували різні інноваційні за формою та змістом завдання, як-от: онлайн-конференції («Моя дитина – моя власність?», «Організація відпочинку в сім'ї»), скайп-консультації («Статеворольова соціалізація дитини в сім'ї», «Учень – новий статус дитини»), листування електронною поштою (що дало змогу інформувати батьків про навчання та поведінку дитини), запропонували створення «гостьової книги» (батьки залишали свої запитання та отримували на них відповіді).

Третій – практично-діяльнісний етап передбачав застосування набутих знань і умінь безпосередньо в умовах організації навчально-виховного процесу початкової школи. Поряд із обов'язковими розділами, програма педагогічної практики містила в собі розділ, який складали студенти індивідуально. Пропонований зміст такого розділу був зразком, тому він конкретизувався студентами і мав бути розширеним. Включення того чи того пункту в програму коротко аргументували самі студенти. Результати виконання додаткового розділу за підсумками практики оформлювались окремо і здавались разом з іншими документами.

Студентам були рекомендовані такі форми роботи із сім'єю.

Навчальна практика (2 курс): спостереження за взаємодією дітей з батьками; спостереження за способами включення вчителя початкових класів у спілкування з батьками і дітьми; підготовка матеріалів для бесіди з батьками.

Педагогічна практика (3 курс): вивчення типів сімей відповідно до наукових чи навчальних інтересів; використання нових форм роботи із сім'єю відповідно до власних інтересів і програми професійного розвитку; підготовка матеріалів і проведення бесід із батьками; участь у методичних семінарах педагогів з проблем сім'ї (підготовка доповідей, надання матеріалу).

Методична практика (4 курс): проведення консультацій для вчителів і батьків (указати теми); підготовка і проведення педагогічної ради (указати тему); підготовка і проведення семінарів для вчителів початкових класів, батьківських зборів.

За підсумками педагогічної практики проводилися підсумкові конференції, в ході яких студенти звітували про виконання індивідуальних та групових завдань.

По завершенні формувального етапу експерименту було проведено прикінцеві зрізи за всіма визначеними компонентами і показниками (див. таблицю).

Таблиця

Порівняльні дані діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів на констатувальному та прикінцевому етапах (у%)

Група	Констатувальний зріз			Прикінцевий зріз		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
КГ	10	20	70	11	22	67
ЕГ	10	24	66	29	50	21

Як бачимо з таблиці, в експериментальній групі відбулися суттєві позитивні зрушення в рівнях сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів: високий рівень засвідчили 29 % майбутніх учителів (було 10%), середній рівень виявили 50% студентів (було 24%), на низькому рівні знаходилися 21% студентів (було 66%). Щодо контрольної групи, то, як бачимо, суттєвих змін не відбулося: на високому рівні виявлено 11% студентів (було 10%), на середньому – 22% майбутніх учителів (було 20%), низький рівень виявили 67% майбутніх учителів початкових класів (було 70%).

Для аналізу результатів змін вимірів в експериментальній групі на початку експерименту та наприкінці його проведено парні порівняння середніх значень двох зв'язних вибірок за модифікацією t-критерію Стьюдента. Як показали розрахунки, різниця за показниками рівнів готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів в ЕГ є статистично значущою на рівні значущості 0,01 (ймовірність помилки $P < 0,01$). Отже, запропонована

модель і експериментальна методика, що передбачали реалізацію визначених педагогічних умов із метою формування готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів є ефективною.

У **висновках** подано результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації досліджено проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; розроблено й науково обґрунтовано модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; визначено педагогічні умови, які забезпечують її ефективність.

1. Педагогічна взаємодія майбутнього вчителя початкових класів із батьками учнів – це спільна діяльність суб'єктів педагогічного процесу, що спрямована на використання педагогічних можливостей у процесі цілеспрямованого впливу на особистість дитини з метою створення сприятливих умов для її гармонійного розвитку.

Підготовку майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів розуміємо як цілісний процес формування позитивної гуманістичної спрямованості професійної діяльності, накопичення (здобування) студентами спеціальних знань, умінь і навичок, а також оволодіння ними практичним досвідом роботи у взаємодії з батьками учнів. Результатом підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів є їхня готовність, яку розуміємо як особистісне утворення, що включає мотиви, методичні знання та практичні вміння здійснювати педагогічну взаємодію і передбачає сформованість інтелектуально-когнітивного, ціннісно-мотиваційного та операційно-діяльнісного компонентів із показниками.

2. Структуру готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів становлять інтелектуально-когнітивний (показники: наявність спеціальних знань про сім'ю як педагогічну систему; розвиток комунікативних умінь у системі «вчитель-батьки-учні»; наявність знань і вмінь з організації педагогічної взаємодії), ціннісно-мотиваційний (усвідомлення цінності взаємодії в системі «школа-сім'я»; наявність інтересу щодо педагогічної взаємодії з батьками учнів; прагнення до успішного здійснення педагогічної взаємодії з батьками учнів) та операційно-діяльнісний (наявність педагогічної рефлексії; розвиненість толерантності; вміння обирати оптимальні методи, форми педагогічної взаємодії із сім'ями учнів) компоненти.

3. У дослідженні визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, а саме: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів у педагогічній взаємодії з батьками учнів.

4. На формувальному етапі було розроблено й апробовано модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. Модель передбачала такі етапи: пізнавально-когнітивний, емоційно-мотиваційний та практично-діяльнісний, для яких було визначено навчальні цілі, методи і форми їх реалізації. Так, метою пізнавально-когнітивного етапу було набуття майбутніми вчителями необхідних знань щодо особливостей сімейного виховання і форм та методів організації педагогічної взаємодії. Емоційно-мотиваційний етап був спрямований на формування професійних потреб, інтересу та практичних умінь організації педагогічної взаємодії, розвиток гуманістичної спрямованості майбутніх учителів початкових класів. На практично-діялісному етапі студенти застосовували здобуті знання та вміння безпосередньо під час проходження педагогічної практики та в ході виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Проведена перевірка ефективності запропонованої моделі та експериментальної методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів підтвердила доцільність упровадження спецкурсу «Основи педагогічної взаємодії вчителя із сім'єю молодшого школяра».

5. Порівняльні дані діагностики рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів засвідчили, що високий рівень готовності виявили 29% студентів експериментальної (було 10%) та 11% контрольної груп (було 10%), середній – 50% експериментальної (було 24%) і 22% контрольної груп (було 20%), низького рівня досягли – 21% майбутніх учителів експериментальної (було 66%) і 67% - контрольної груп (було 70%).

Проведене дослідження дає можливість вирішувати питання організації ефективного процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. Водночас його результати не вичерпують усієї повноти їх висвітлення і не претендують на всебічне розкриття зазначеної проблеми. Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в розробці і впровадженні інтегрованих курсів із формування готовності майбутніх учителів інших спеціальностей до взаємодії з батьками учнів; методики формування готовності майбутніх учителів початкових класів до взаємодії з різними типами сімей.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях автора:

1. Буздуган О.А. Педагогічна культура батьків як складова процесу виховання молодших школярів / О.А.Буздуган // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2010. - № 3-4. – С. 181-184.

2. Буздуган О.А. Освіченість як категорія соціалізації людини / О.А.Буздуган // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2011. - № 1-2. – С. 124-128.

3. Буздуган О.А. Проблема наступності в роботі дошкільного навчального закладу та школи у взаємодії з батьками / О.А.Буздуган // Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Херсон, 2011. - Випуск LVIII. – Ч. I. – С. 208-212.
4. Буздуган О.А. Формування творчих здібностей майбутніх вчителів початкових класів у процесі професійно-педагогічної підготовки / О.А.Буздуган // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – [Серія 16]. – Київ, 2011. - № 14 (24). – С. 172-175.
5. Буздуган О.А. Принципи реалізації взаємодії вчителів початкових класів з батьками учнів / О.А.Буздуган // Науковий вісник Миколайвського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. пр. – [Серія: Педагогічні науки]. – Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2012. – Випуск 1.37. – С. 59-62.
6. Буздуган О.А. Методичний супровід конструктивної взаємодії з батьками молодших школярів / О.А.Буздуган // Горизонти освіти: Психологія. Педагогіка: науково-методичний журнал. – Севастополь, 2012. - №3 (36). – С. 88-91.
7. Буздуган О.А. Підготовка до школи дітей старшого дошкільного віку в умовах сім'ї: матеріали першого міжнародного педагогічного конгресу [«Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи»], (30 червня – 2 липня 2011р.). – Одеса: ДЗ «ПНПУ ім.К.Д.Ушинського». – С. 33-34.
8. Буздуган О.А. Проблема взаємовідносин вчителя початкових класів з батьками: збірник матеріалів XIII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених [«Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих вчених «Родзинка 2011»], (14-15 квітня 2011р.). – Черкаси, 2011. – С. 196-197.
9. Буздуган О.А. Проблема психологічної готовності вчителя початкової школи до взаємодії з сім'єю учня: матеріали міжнар. науково-практ. конф. [«Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток»], (24-25 лютого 2012р.). – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. – С. 32-35.
10. Буздуган О.А. Проблема якості підготовки вчителів початкових класів до роботи з сім'єю / О.А.Буздуган // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. пр. – [Спецвипуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції»]. – Одеса, 2010. – С. 47-50.

АНОТАЦІЯ

Буздуган О.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності - 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», МОН України. – Одеса, 2013.

У дисертації вперше науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів (забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; інтегрування навчальних дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи з батьками учнів; використання потенціалу педагогічної практики, навчальної і самостійної роботи студентів у педагогічній взаємодії з батьками учнів); розкрито сутність і структуру (інтелектуально-когнітивний, ціннісно-мотиваційний та операційно-діяльнісний компоненти) готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів; визначено показники та якісні характеристики рівнів (високий, середній, низький), розроблено модель та експериментальну методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів, що впроваджувалася поетапно (пізнавально-когнітивний, емоційно-мотиваційний, практично-діяльнісний).

Ключові слова: педагогічна взаємодія, підготовка, готовність, майбутні вчителі початкових класів, учні, батьки.

АННОТАЦИЯ

Буздуган Е. А. Подготовка будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Пивденно-украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2013.

В первом разделе «Теоретические основы подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников» определены сущность и структура феномена «готовность будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников», педагогические условия подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников.

Педагогическое взаимодействие будущего учителя начальных классов с родителями учащихся – это совместная деятельность субъектов педагогического процесса, направленная на использование педагогических возможностей в процессе целенаправленного воздействия на личность ребенка с целью создания благоприятных условий для его гармоничного развития. Подготовка будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников – целостный процесс формирования положительной гуманистической направленности профессиональной деятельности, накопления (получения) студентами специальных знаний, умений и навыков, а также овладение ими практическим опытом работы во взаимодействии с родителями учащихся.

Готовность будущего учителя начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учащихся - это личностное образование, включающее мотивы, методические знания и практические умения осуществлять педагогическое взаимодействие, которое предполагает сформированность интеллектуально-когнитивного, ценностно-мотивационного и операционно-деятельностного компонентов с показателями. Педагогическими условиями подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников были определены: обеспечение положительной мотивации будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников; интегрирование учебных дисциплин в профессиональной подготовке будущего учителя начальных классов в работе с родителями учеников; использование потенциала педагогической практики, учебной и самостоятельной работы студентов для педагогического взаимодействия с родителями учеников.

Во втором разделе **«Экспериментально-опытная работа по подготовке будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников»** определены компоненты, показатели и охарактеризованы уровни готовности; разработана и апробирована модель и экспериментальная методика подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников.

Компонентами уровней (высокий, средний, низкий) готовности будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников и их показателями выступили: интеллектуально-когнитивный (наличие специальных знаний о семье как педагогической системе, развитие коммуникативных умений в системе «учитель-родители-ученики», наличие знаний и умений организации педагогического взаимодействия), ценностно-мотивационный (осознание ценности взаимодействия в системе «школа-семья», наличие интереса к педагогическому взаимодействию с родителями учащихся, стремление к успешному осуществлению педагогического взаимодействия с родителями учащихся), операционно-деятельностный (наличие педагогической рефлексии; развитость толерантности; умение выбирать оптимальные методы, формы педагогического взаимодействия с семьями учащихся).

Модель подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников предусматривала осуществление экспериментальной работы в несколько этапов. Целью познавательного-когнитивного этапа было приобретение будущими учителями необходимых знаний об особенностях семейного воспитания, формах и методах организации педагогического взаимодействия. На эмоционально-мотивационном этапе у студентов формировались практические умения организации педагогического взаимодействия. Практически-деятельностный этап был направлен на применение студентами полученных знаний и умений непосредственно во время прохождения педагогической практики и в ходе выполнения индивидуальных учебно-исследовательских задач. Средствами реализации указанных педагогических условий выступили

лекции, лекции с элементами дискуссии, лекции-беседы, деловые и ролевые игры, тренинги, анализ педагогических ситуаций, решение педагогических задач, проведение внеаудиторных видов работы (разработка и защита проектов, разработка инновационных по форме и содержанию заданий) и т.д. По результатам формирующего этапа эксперимента была подтверждена эффективность предложенной методики подготовки будущих учителей начальных классов к педагогическому взаимодействию с родителями учеников.

Ключевые слова: педагогическое взаимодействие, подготовка, готовность, будущие учителя начальных классов, ученики, родители.

RESUME

Buzdugan O. A. Training of future primary school teachers to pedagogical interaction with parents. – A manuscript.

The thesis aimed at gaining the degree of Candidate of Pedagogical Science in speciality 13.00.04 - Theory and Methodology of professional education. – The state institution «South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky». – Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2013.

In the dissertation there have been firstly scientifically grounded the pedagogical conditions of training primary school teachers for pedagogical interaction with parents (providing positive motivation of primary school teachers for pedagogical interaction with parents, integration of disciplines in the professional training of future primary school teachers to working with parents, the use of potential pedagogical practice, training and independent work of students in pedagogical interaction with parents), essence and structure (intellectual-cognitive, value-motivational, operational-activity components) of readiness of future primary school teacher to pedagogical interaction with parents; parameters and qualitative characteristics of levels (high, medium, low) have been determined, the model and the experimental methods of preparation of primary school teachers for pedagogical interaction with parents has been developed and introduced step-by-step (cognitive, emotional-motivational practice-activity stages).

Keywords: pedagogical interaction, training, readiness, future primary school teachers, pupils, parents.